

בול פגיעה

עולם שלם של תהליכים, ועדות, צילומים, עיצובים ובחירות קשות - כל אלה עומדים מאחורי תהליך הנפקתו של בול ראשון לשב"ס, המנציח ומצדיע לארגון ■ אירוע היסטורי

מאת: אביב מסיקה

למעשה, מהלך היסטורי, שהשופטים לו אחראים על תוצאה בעלת השפעה לטווח ארוך. "בפנייה הראשונה לשירות הבולאי, התבקשתי להכין מכתב, הכולל את הנימוקים שלנו להנפקת בול שב"ס", אמרה זנש. "כתבנו ששירות בתי הסוהר נמצא בתהליך הפיכה לזרוע המקצועית, הבלעדית, בנושא הכליאה בישראל. הוספנו שנכתבה ועוצבה תוכנית אסטרטגית להשגת היעדים שלנו - כאחד הגופים הבטחוניים בישראל - גוף מקצועי, בעל השפעה ומומחיות בנושא הטרור הפנימי והבטחוני. העלינו על הכתב את הייעוד החברתי של שב"ס, לעיצוב פניה וחיווך חוסנה של המדינה בשנות האלפיים".

זנש הוסיפה כי במשך שנות קיומה של מדינת ישראל, העבודה של סוהרי שב"ס עדיין לא הועלתה על נס ולא הונצחה, למרות שגופים דומים ומקבילים זכו לכך. "אנו רואים בכול ובמעטפה חגיגית הכוללת את הבול, זכות להימנות עם גופים ומוסדות המהווים אבן דרך במציאות בישראל", כך נכתב.

עשרה מעצבים

הימים חלפו, מתארת זנש. היא התקשרה מעת לעת לשירות הבולאי, לבדוק היכן עומדים הדברים, ואיזו ועדה בודקת איזה חומר, ומה עוד אולי נחזק, ובשירות הבולאי אמרו לה: סבלנות. היא התוודעה לשמות כגון "הוועדה הבין משרדית לתכנון בולים", ובעיקר לזמן שעבר.

"אחרי מספר חודשים קיבלנו מכתב, המבשר לנו שוועדת השרים לענייני סמלים וטקסים אישרה את הנפקת בול שב"ס. היתה שמחה גדולה, ובעצם מכאן החל התהליך. אחרי קבלת כל האישורים, הוציא השירות הבולאי מכרז לעיצוב הבול. עשרה מעצבים הגישו הצעות".

זנש החליטה להזמין את עשרת המעצבים לביקור במתקני שב"ס ולהיכרות עם אנשי הסגל. "רציתי שיקבלו רקע, יספגו מהאותנטיות של הארגון, יחוו את האווירה וילמדו את מהות העבודה בשב"ס. ערכנו שני סיורים: בכלא רימונים

שותפה למספר פרויקטים - כגון הקמת אתר האינטרנט של שב"ס, איסוף חומרים וכתובת תכנים - ולדבריה, נרתמה ברצון ומתוך הכרה עמוקה לפרויקט הנפקת הבול. היא רק לא תיארה לעצמה, איזה תהליך ארוך ומרתק צפוי לה. הנפקת בול,

היה היו ימים שבהם כמעט כל ילד במדינת ישראל היה בעל אלבום בולים אחד לפחות. עיינו בלשו אחד כל בול שהגיע לידנו, לבדוק שהוא בעל שוליים, שיניים מושלמות ומסגרת (בול קלאסי). בדקנו שבתוך המסגרת משולבים הערך הנקוב - בספרות או במילים, שם המטבע, המילה "דואר" בשפת המדינה - והעיקר, שלא תהיה איזו "שן" קטומה או כל פגם שעלול לפסול, ומיד, את הבול "להחלפות".

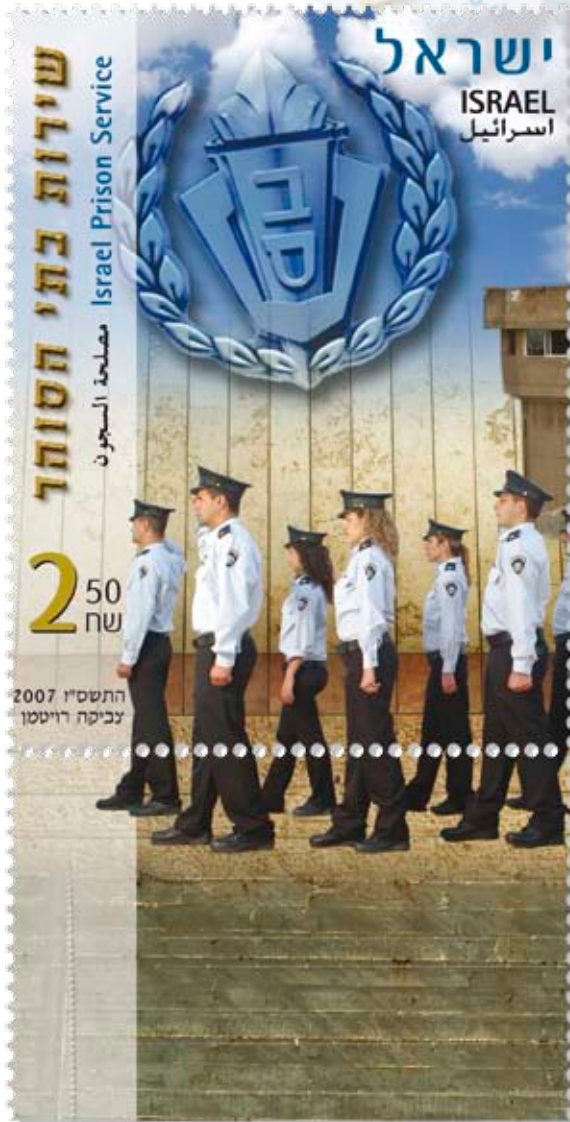
היו לנו בולים עם שובל וכלי שובל, והיו גם מעטפות בעלות ערך כזה או אחר. ידענו ששני פרטים בכול אינם נראים ללא ציוד עזר - סימן המים ופסי הזרחן - ולמרות זאת, עסקנו בניסיונות בלתי נלאים לזהותם. למדנו שנושא הבול יכול להיות אדם, מקום, הישג כלשהו, או כל דבר החשוב לעם או לשלטון, ובכל תקופה. גם אחרון התלמידים, שלא הקשיב בשיעורי ההיסטוריה, למד וצבר לא מעט ידע תוך כדי איסוף בולים לאלבום שלו.

תהליך מורכב

הנפקת בול בכל נושא, היא אירוע מרגש בעולם הבולאי, עולם שרק אנשי מקצוע בתחום - אגודות בולאים, אספנים או אנשי השירות הבולאי - נחשפים אליו. בדרך כלל, עולם זה על כל התרחשויותיו, רחוק מהעין הציבורית. שונה הרב כאשר מדובר בהנפקת בול לרשות ממלכתית, לגוף ממשלתי או למנהיג רב השפעה, דוגמת יצחק רבין ז"ל, שכול לזכרו הונפק בתהליך מזורז מיד לאחר הרצחו.

בולי משטרת ישראל וצה"ל הונפקו כבר לפני שנים. את הרעיון להנפקת בול שב"ס הגה בשנת 2005 עופר לפר, כשנה לאחר היכנסו לתפקיד הדובר, מתוך מחשבה ששב"ס, כגוף ביטחוני במדינת ישראל, ראוי לייצוג רשמי, גם באמצעות הנפקת בול, בדומה לאלה של המשטרה וצה"ל.

המשימה הוטלה על כתפיה של רס"ד יפה זנש. זנש משרתת בשב"ס כבר 13 שנים. היא התחילה בלשכה המשפטית, המשיכה בלשכת הניצב וכיום היא משרתת במחלקת דוברות. היא כבר היתה

כך התברר, הוא תהליך מורכב, הנמשך למעלה משנתיים. אם בתחילה הרימו גבה בלשכת הדובר, הרי שבהמשך, הציפייה וההמתנה בין שלב לשלב התגלו כחלק מההכרה וההבשלה שכאן מתרחש,

ובכלא אופק. במסגרת הסיוור, המעצבים קיבלו סקירה ממפקד גוש שרון דאז, תג"ד נזים סביתי, על שירות בתי הסוהר בכלל ועל בתי הכלא אופק ורימונים בפרט. הם סיירו במתקנים ובתאים, חזו במצגות, ראו את הבוגרים ואת הנערים, שאלו שאלות, קיבלו תשובות, ובכך סיפקנו להם השראה ורעיונות לעבודה הגרפית, שאמורה היתה לבטא ולשקף את עבודתנו. רצינו שייבנו, שאנחנו ארגון ענק שמתעסק בחינוך, בטיפול, בביטחון, בשיקום וכולל אנשי סגל העוסקים במגוון תחומים - טיפוח, מנהל, לוגיסטיקה, הקניית כלים, תעסוקה, עבודה סוציאלית, רפואה ועוד. השאלה, איך מכניסים את כל המסרים האלה לבול בגודל 40X30.8 מ"מ - זה היה האתגר שהצבנו בפניהם. הם הגיעו עם מצלמות וצילמו גדרות, חומות, אנשי סגל וכל מה שאנחנו מאפשרים לצלם."

זנש מתארת כיצד ביום הזה נפרשה עבודת שב"ס על פני המצגות ובסיוורים, והיא הבחינה ברושם העמוק שנחרת על פני המעצבים, שלרובם לא היה מושג עד אז אודות המורכבות, העוצמה והפרישה הרחבה של הארגון. אז החלה גם היא לחוש שהנפקת הבול היא אכן אירוע היסטורי, לא עוד פרויקט.

שלב הבחירה

בשעת ערב של אחד מימי סוף אוקטובר 2007, הוזמנו נציגי שב"ס - הדוברת לשעבר, אורית שטלצר, סגנה (כיום הדובר), ירון זמיר, ויפה זנש, האחראית על הפרויקט - לבית השירות הבולאי: בניין ישן בשדרות ירושלים ביפו, עטוף בריח דפוס כבד המלווה את הנכנסים, ואגודות-אגודות של דפי בולים. בפנים ישבה הוועדה, שכללה את סגן מנהל השירות הבולאי, מנהל תחום תכנון והדפסת בולים, נציגת אוניברסיטת תל אביב - שהיא מומחית בתולדות האמנות - שני נציגים של אגודת המעצבים הגרפיים בישראל, נציגת האקדמיה בצלאל ונציג אגודת בולאי ישראל.

"המעמד והשעה המאוחרת עשו את שלהם", מספרת זנש. "כל כך הרבה אנשי מקצוע, מומחים ובעלי ידע, כזו השקעה. חשבתי על תחילת התהליך ועל הדרך שעשינו עד הערב ההוא, ובאמת התרגשתי".

המעטפות ובהן ההצעות של עשרת המעצבים נפתחו בזו אחר זו. "שיתפו אותנו וביקשו את חוות דעתנו לגבי כל הצעה. בערב ההוא למדנו שתמונה אחת שווה אלף מילים, לא רק בתקשורת אלא גם בבול, וליתר דיוק, שגם בול הוא 'תקשורת המונים'". ההצעות היו מגוונות, על פי אישיותו של כל מעצב ותפיסתו לגבי שב"ס.

בחודשים שחלפו, מודה זנש, נרקמה בתודעתה תמונת הבול שהיא מחפשת. הזמן אפשר לה ולאנשי הלשכה להגדיר את המסרים שהיו רוצים לראות על הבול - אלה שישקפו את מהות שב"ס בתמצות המרבי.

כשהיא מסתכלת לאחור, זנש מדברת על תהליך הנפקת הבול כמו על הריון ולידה. "שלב הבחירה בוועדה דומה לשלב של בחירת שם לתינוק", היא

זוחקת, "ממש חשנו את גודל האירוע". אלא שההצעות הראשונות שנפתחו לא דיברו אל לב, והיא חששה מאכזבה. "הרי מי שמוכיל את עבודת שב"ס הם אנשי הסגל. אנחנו מדברים על 7,000 איש. למספר הזה יש השפעה על התנהלות החיים במדינה. איש הסגל עושה עבודה קשה מאוד, ימים כלילות. היה לי חשוב שהבול ינציח את העבודה

רס"ר יפה זנש

"אין נכון מלהראות את עבודת אנשי הסגל על גבי הבול. זה הכבוד, זו הגאווה של הארגון שלנו"

הזו, שבעיניי היא עבודת קודש ממש. אנשי הסגל הם המופקדים על שמירה, טיפול וחינוך. אין נכון מלהראות את עבודת אנשי הסגל על גבי הבול. זה הכבוד, זו הגאווה של הארגון שלנו."

הם פתחו כמעט את כל המעטפות, עד שבאחת האחרונות היה בול שצד את עיניה. "הציור כלל רקע של חומה, כאשר לפניה ניצבים בשורה אנשי סגל לבושי מדים. הוועדה ביקשה מאתנו המלצה על שלוש מתוך עשר העבודות שהוגשו. לאחר מכן, התבקשנו לצאת ולהמתין בחוץ". ערב דרמטי, אומרת זנש. אנשי הלשכה עמדו מחוץ לאחד וחיכו להחלטת הוועדה. כבר היה לילה בחוץ, והידיעה שהבחירה לא ממש בידיהם, גרמה לעלייה במתח. מה יהיה אם הבול הנבחר לא יהיה לטעמם?

כשהוזמנו לחזור פנימה, התפוגגו כל החששות. הבול הנבחר של חברי הוועדה היה הבול שצד את עיניה של זנש. "אנחנו מקווים שקלענו", אמרו חברי הוועדה, וזנש וחבריה יכלו לנשום לרווחה. באותו הרגע נחשף גם שם המעצב: צביקה רויטמן. "הקשר הבא היה עם צביקה, במטרה להכניס מספר שינויים. הפקנו עבורו תמונה מוכנה של אנשי סגל מבית הספר 'ניר' לסוהרים וקצינים. הוא עצמו הביא צלם מקצועי, שהנציח את אנשי הסגל מכל זווית אפשרית". לבול נוסף צילום של דגל שב"ס, והתוצאה המוגמרת הועברה בחזרה לשירות הבולאי. ב-20 ביוני 2007 הונפק ופורסם בול שב"ס. המחיר בשוק: 2.5 שקלים.

כמי שעובדת במשך שנים בארגון ומודעת לשליחות הגדולה והמשמעותית שבה עוסק הסגל בשב"ס, היה חשוב לזנש שהדגש בבול יהיה על אנשי הסגל העומדים מאחורי הקלעים, והם הכוח המניע את הממלכה העצומה שנקראת שב"ס. "היתה לי הזכות ליטול חלק בהנצחה של הארגון ואנשיו", אומרת זנש, "ואני מלאת תודה וגאווה על כך".

ברכת מנכ"ל דואר ישראל, אבי הוכמן:

"הבולים הם דרכה של המדינה להוקיר ולהנציח באופן רשמי ופומבי את הגופים, המוסדות והארגונים החשובים לקיומה. דואר ישראל גאה להנפיק בול המצדיע לכוחות שירות בתי הסוהר על עבודת הקודש אותה הם מבצעים יום יום ושעה שעה. תרומת הסוהרים לחברה בישראל לא תסולא בפז - ועל כך נתונה תודתם של כל אזרחי המדינה".

נציב חדש ובול חדש

"לכל בול חדש שמנפיקים, מצורף דף הסבר על הארגון. הכנו גם אנחנו דף כזה בעברית ובאנגלית, המפרט את תפקידי הארגון, מספרים ופרויקטים מיוחדים. הדף מגיע לאספנים. שני אספנים התקשרו אלינו לבדוק מתי יצא הדף, והייתי צריכה להרגיע אותם, שעדיין לא יצא..."

"קיבלנו לידינו מעטפה ראשונה ובה סדרה של עשרה בולים, שנקראת 'מעטפת היום הראשון', הכוללת חותמת מקורית עם סמל שב"ס. בפניה הימנית העליונה - בול שב"ס. בצד שמאל, דגל שב"ס ודגל מדינת ישראל. אנחנו נמסגר את זה", מסבירה זנש בגאווה בלתי מוסתרת.

הבול החדש הונפק בחודש שבו נכנס לתפקידו הנציב החדש של שירות בתי הסוהר, רב גונדר בני קניאק. זנש מדברת על האפקט הסמלי שבהחלפת שב"ס. קנס קצינים, שנערך מיד לאחר הנפקת הבול, נפתח בהצגת הבול על ידי הנציב רב גונדר בני קניאק. זנש והלשכה גרפו מחאמות, ועשרות ברכות הגיעו לטלפון הנייד שלה. ההרגשה שלה טובה מאוד: ההצדעה ללובשי המדים, מהקצין הגבוה ועד אחרון השומרים במגדלים, הונצחה בצורה המכובדת ביותר.